

8. **Shulzhenko D. I.** Psihologichni osnovi korektsiynogo viovannya ditey z autistichnimi porushennyami : avtoref. dis. doktora psihol. nauk : 19.00.08 – spetsialna psihologiya / D. I. Shulzhenko. – K., 2010. – 46 s.
9. **Chuprikov A. P.** Rozladi spektra autizmu: medichna ta psihologo-pedagogichna dopomoga / A. P. Chuprikov, G. M. Hovorova. – L. – M., 2012. – 200 s.

Почкун Ю.А. Изучение опыта применения новейших коррекционных образовательных технологий в работе с аутичными детьми.

В статье проанализированы научные исследования по проблеме коррекции психофизического развития детей с аутичными расстройствами и описано специфику применения новейших коррекционных образовательных технологий в Украине и некоторых зарубежных странах. Определены современные коррекционные технологии для детей аутичного спектра: прикладной анализ поведения (АВА), ТЕАССН, холдинг-терапию, метод «Son-Rise», «Развитие межличностных отношений», метод «Floortime», кинезотерапию, разновидности арт-терапий, анималотерапию тому подобное. Доказано, что для развития аутичного ребенка образование является чрезвычайно важным фактором реализации его личностного потенциала, средством исправления аутистических нарушений, одним из путей интеграции в социум. Подчеркивается необходимость и психологической значимости образовательного процесса в жизни лиц указанной нозологии. Отмечено, что для детей с аутизмом должен быть применен особый подход с ориентиром на мировые стандарты и разработаны эффективные методы коррекции и обучения. Выявлено, что на сегодня психолого-педагогическая коррекция развития аутизма не имеет однозначности и согласованности относительно технологий и методик, которые бы помогали эффективно преодолевать нарушения аутистического спектра.

Ключевые слова: аутизм, аутичные дети, коррекционные образовательные технологии, обучение, особый подход.

Pochkun Y. O. Studying the experience of the application of new educational technologies in correctional work with autistic children.

The article analyzes research on mental and physical correction of children with autistic disorders and describes the specific use of new technologies remedial education in Ukraine and some foreign countries. Being full of modern technology for correcting autism spectrum children, applied behavior analysis (ABA), TEACCH, the therapy method «Son-Rise», «Development of interpersonal relationships» method «Floortime» kinesiotherapies, various art therapies animaloterapiyu more. proved that the development of education a child with autism is very important for the realization of personal potential, elimination of autistic disorders, one way of integration into society. psychological necessity and importance of the educational process in the life of this man nosology. Indicated that children with autism should be used with great basic approach to world standards and effective methods of correction and training. Showed that today psycho-pedagogical correction autism has uniqueness and consistency on technologies and methods that help to overcome the abuse of autistic spectrum.

Keywords: autism, autistic children, corrective educational technology, education, special approach.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 01.11.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., акад. Шеремет М.К.

УДК 376-056.34:159.922.76

Рибченко Л.К.

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ

Стаття присвячена вирішенню питань формування психологічних та педагогічних передумов корекційної роботи з аутичними дітьми. Обґрунтовано принципи та методи взаємодії дорослих з дітьми аутистичного спектру порушень. На основі критеріїв ефективності та якості корекційної роботи та представлено її структурно-функціональну модель. Зазначено, що корекційна робота з аутичною дитиною має відбуватися на всіх її вікових етапах та у сферах її життя.

Реалізація структурно-функціональної моделі як системи корекційної роботи яка забезпечує інформаційну, навчальну, ігрову, комунікативну, поведінкову, мовленнєву сферу дітей зі спектру аутистичних порушень педагогічними умовами та прийоми поліпшення процесу навчання та виховання.

Розкрито важливість створення педагогічних умов корекційної роботи для інклюзивної форми освіти аутичних дітей. Визначено основні труднощі включення учнів такої нозології до загальноосвітніх класів. Запропоновано етапи корекційної роботи з аутичними дітьми з запропонованими інноваційними психолого-педагогічними умовами.

Ключові слова: аутичні діти, педагогічні умови, психологічні механізми, критерії ефективності, корекційна робота, структурна функціональна модель.

Сучасний етап корекційної допомоги дітям з аутистичним спектром порушень в Україні характеризується динамічним науково-практичним пошуком оптимальних шляхів і методів корекційної роботи. В рамках нашого дисертаційного дослідження визначено роль та значення створення таких спеціальних педагогічних умов, які сприятимуть ефективному корекційно-педагогічному змісту та

процесу допомоги аутичним дітям. Зроблений нами теоретичний аналіз праць зарубіжних та вітчизняних вчених показав глибину та всебічність розробки методик, технологій подолання аутизму та способів особистісного розвитку аутичних дітей. Останнім часом почали з'являтися роботи українських науковців, у яких наголошується на необхідності створення спеціальних умов відповідних до можливостей та особливостей психічного дизонтогенезу аутистичного розвитку дитини.

На думку вчених, оскільки самостійно позбавитися чинників, що впливають на особливості їхньої особистості аутичні люди не в змозі, їх корекційний розвиток має здійснюватись за такими спеціально створеними психолого-педагогічними умовами:

- урахування індивідуальних особливостей дитини, характеру сімейного виховання, етнопсихологічного стилю родини та її орієнтації на позитивний розвиток аутичної дитини;
- розуміння всіма учасниками соціальної комунікації з аутичною дитиною (батьками, родичами, друзями сім'ї, педагогами, тренерами та іншими людьми, що оточують дитину) про можливості дії негативних факторів їхнього особистого впливу на світосприймання, виникнення страхів, фобій, агресії та самоагресії дитини;
- унеможливлення процесу усамітнення дитини, як такого, що всіх влаштовує і, до речі, який пояснює використання аутичною дитиною особливих прийомів впливу – таких, як провокації і маніпуляції в якості основних і свідомих інструментів досягнення бажаної мети;
- визначення структури індивідуальної діяльності дитини за основними її компонентами: мотиви, установки, планування, виконання, результат, перевірка (превентивний, біжучий та підсумковий самоконтроль), виправлення помилок;
- урахування ступеня значущості особистої діяльності дитини для задовільного психофізичного стану (настрою, тону, спілкування, мовлення, поведінки, включення у гру тощо);
- супроводу, підтримки та розвитку індивідуальної діяльності або дій дитини з метою уникнення афективних проявів та забезпечення спільної ефективної взаємодії з дорослими та однолітками;
- визначення та використання вмінь, знань та навичок аутичної дитини в організації та проведенні основних сензитивних видів діяльності;
- активізації пізнавальної діяльності дитини під час прогулянок на природі, перегляду телевізійних програм, до яких у дитини сформована мотивація;
- вербалізації всіх практичних дій дитини, процесів її життєдіяльності та заохоченні до спільної співпраці з іншими людьми;
- використання морального досвіду близьких людей, зрозумілого для аутичної дитини в процесі корекційного виховання;
- надання можливостей користуватися засобами альтернативної комунікації, не нівелюючи їх при цьому діалогічними засобами мовлення;
- інтеграції аутичної дитини в усі громадські заходи, які створюються та пропонуються для дітей державою;
- «екологічного середовища спілкування» з аутичною дитиною, яке відповідало б рівню її розуміння різного типу ситуацій та мотивувало її бажання бути учасником навчального, ігрового, творчого, комунікативного процесів;
- забезпечення безперервного, систематичного, узгодженого та скоординованого між спеціалістом та батьками (опікунами) повноцінного емоційно забарвленого процесу життя аутичної дитини з урахуванням рівня її тривоги, можливостей мовлення та розуміння нею нюансів ситуацій, в які її включили;
- упередження можливих тривог, страхів, неадекватних реакцій аутичної дитини на незнайому ситуацію або на незрозумілу для неї поведінку людей; - стимулювання мовленнєвих, інтелектуальних, творчих, спортивних тенденцій розвитку аутичної дитини та формування її когнітивних і креативних стилів;
- розуміння людьми, які оточують дитину, її внутрішнього стану, який завжди екстраполюється на її діяльність (дії), поведінку та спілкування [4, с. 115].

Разом з тим, нами виявлені чинники соціально-перцептивних викривлень в існуючому педагогічному процесі, які негативно впливають на створення педагогічних умов корекційної роботи з

аутичними дітьми та блокують корекційний процес:

- вплив загальних соціальних уявлень про аутизм та аутичну людину як тяжкого незмінного стану та психічно хвору, агресивну особистість;
- тенденція до збереження один раз створеного негативного уявлення про аутичну дитину;
- вплив на сприймання послідовності надходження інформації про аутистичні порушення аутичної дитини;
- розгляд конкретної аутичної людини через призму імпліцитних уявлень про те якою має бути її особистість на думку інших людей;
- наявність у свідомості людей ефекту стереотипізації і відторгнення від аутистичного типу («Я не хочу бути таким!»);
- несвідомий перенос аутистичних розладів, властивостей, поведінки, характеру, дій аутичної особи на себе, що спричиняє відторгнення від спілкування з нею;
- схильність сприймання здорової людини «витіснити» всі аспекти аутистичного образу;
- вплив на соціальну перцепцію рівня когнітивної складності людини, що сприймає, рівня його притягань, самооцінки, спілкування тощо [2, с. 253].

Бар'єрами неправильної психологічної установки свідомості для педагогічного спілкування, які блокують корекційний процес в роботі з аутичною дитиною є: стереотипи мислення; упереджені уявлення; невідповідне відношення до дитини; відсутність уваги та інтересу; неухважність до аутистичних проявів дитини; бар'єр страху перед поведінкою та проявами дитини; бар'єр страждань за неспроможність аутичної дитини виконувати завдання; бар'єр поганого настрою; бар'єр призириства до аутистичних проявів (плач, крики, вокалізації, стереотипії, гіперактивність тощо); бар'єр мовлення; фізичні бар'єри; бар'єр фізичного простору (відсутність спеціального педагогічного дизайну); бар'єри фізичного середовища; бар'єри фізичних станів спілкуючих між собою (дитини, педагогів, батьків, інших людей).

Соціально-психологічні

- організаційно-психологічні бар'єри;
- когнітивно психологічні бар'єри;
- сенсорно-рецепторні бар'єри;
- психомоторні бар'єри;
- психосоціальні бар'єри;
- комунікативні бар'єри (з одного боку аутична дитина неспроможна повідомити про свої потреби, а з іншого педагог не розуміє її, що блокує вербальну взаємодію);

Таким чином, ми визначили, що існує система соціально-психологічних чинників, які блокують адекватну та ефективну взаємодію дорослих (батьків, педагогів та інших), що обумовлює складність корекційної роботи з аутичними дітьми в створенні важливих педагогічних умов, а саме: створенню спеціальних освітніх програм навчання аутичних дітей, індивідуальних програм в рамках інклюзивної форми освіти, спеціальних засобів навчання із врахуванням здібностей та можливостей аутичних учнів, засобів життєдіяльності, комунікації, корекційних послуг без яких неможливе (ускладнене) опанування і розуміння аутичними дітьми всіх сфер життя. Тому наразі важливим завданням формувального етапу дослідження є створення психологічних механізмів педагогічних умов корекції (поліпшення) аутистичних порушень у дітей. З цією метою ми розглядаємо такі психологічні детермінанти, закладені як базові структури, є необхідними для корекційної роботи.

Під поняттям «психологічних детермінант» створення педагогічних умов корекційної роботи з аутичними дітьми, ми розуміємо сукупність особистісних утворень фахівця з ціннісним спрямуванням на взаємодію з аутичною дитиною та її родиною, що включає:

- подолання бар'єрів в педагогічному спілкуванні;
- організація корекційно-педагогічного процесу з застосуванням в ньому методів психокорекційного та психотерапевтичного впливу;
- фахова підготовка спеціаліста, яка включає в себе отримання та застосування набутих знань, вмінь, та навичок в роботі з аутичною дитиною;

- психолого-педагогічна діагностика за методиками, що використовуються для діагностування аутичних дітей (PEP, AAPEP, ADOS);
- психологічний супровід корекційного процесу (де супроводжувачем корекційного процесу є психолог);
- психологічний комфорт, який дає можливість дитині з аутизмом почувати себе в безпеці та необхідна наявність обладнання для сенсорного розвантаження, а при необхідності, сенсорної стимуляції;
- особистостний підхід, що має на увазі, урахування всіх психологічних проявів аутистичних рис кожної аутичної дитини окремо.

Серед особистісних утворень фахівця ми вважаємо значущими такі: доброзичливість, відповідальність, оптимізм, організованість, наполегливість, терплячість, привабливість, комунікативність, уважність, самовладання, тактовність, вміння слухати та співчувати, емоційна стабільність, невимушеність тощо.

Так Х.Я. Сайко нещодавно було проведено дослідження, в якому автор з метою ефективності впливу корекційного педагога на оптимальний результат роботи з аутичними дітьми визначила наступні критерії його суб'єктно-особистісної готовності:

Критеріями сформованості мотиваційного компоненту суб'єктно-особистісної готовності виступають: професійна компетентність, стабільність, реагування на виклики, самоконтроль, саморегуляція, самовизначення, саморозвиток, орієнтація: на альтруїзм, працю, результат і свободу та на професійно-кар'єрну розбудову власної життєтворчості.

Критеріями сформованості когнітивного компоненту суб'єктно-особистісної готовності визначено: наявність власного інтелектуального професійного особистісного поля, інтелектуальну особистісну автономію, професійну компетентність, ідентифікацію та інтеграцію стилів життя.

Критеріями сформованості емоційно-вольового компоненту суб'єктно-особистісної готовності встановлені: емпатія, позитивне ставлення до аутичної дитини, стресостійкість, емоційна сталість, керування емоціями, інтелектуальний аналіз емоцій [3].

Педагогічні умови корекційної роботи з аутичними дітьми вимагають:

- модифікацію існуючих методів та прийомів спеціальної дидактики та корекційного виховання;
- особистісний підхід в роботі фахівців з кожною дитиною;
- наступність в роботі інституцій (міст відвідувальних занять: дитячий садок, школа, творчі гуртки, спортивні секції, тощо);
- супервізю фахівців в роботі інституцій; наступність у роботі фахівців (ведення документації, обговорення процесу роботи) таким чином, що заміна одного фахівця на іншого не впливає на процес корекційної роботи;
- використання сучасних корекційних методик (АВА, TEACH, 3-С, та інш.)

Основні принципи корекційного підходу в роботі з дітьми, які мають аутистичні порушення такі:

- правильна оцінка динаміки розвитку аутичної дитини. Для того щоб адекватно оцінити певні зміни, потрібно зафіксувати «точку відліку», виявити «зони найближчого розвитку». Адекватна оцінка розвитку, потрібна не тільки для того, щоб зрозуміти, чи правильно було організовано взаємодію та корекційну роботу з аутичною дитиною, а й виявити темп в якому треба проводити корекційну роботу;
- вступаючи у взаємодію з аутичною дитиною, потрібно адекватно оцінити її реальний «емоційний» вік. Відомо, що при аутизмі, навіть, при наявності досить інтенсивного інтелектуального розвитку та особистих здібностях у аутичної дитини, помітна виражена емоційна незрілість; вона легко перенасичується навіть приємними враженнями; їй не можна без попередньої підготовки пропонувати ситуацію, в якій потрібно робити вибір;
- об'єднання сенсорного поля у взаємозв'язку з близьким оточенням. Розвиток аутичної дитини, відбувається в умовах початкової слабкості тону та надчутливості і відображає спрямованість на створення таких способів аутоstimуляції, які підвищують її психічний тонус і заглушають постійно виникаючий дискомфорт, стан тривоги, напади страху. Оскільки, механічна аутоstimуляція дитини є її невід'ємною частиною, тому близькому оточенню необхідно підключатися до

неї, стати її невід'ємною частиною і, поступово, зсередини, наповнювати її новим емоційним змістом, або замінювати небезпечні аутоотстимуляції прийнятними;

- точне визначення доступного дитині рівня взаємодії з оточенням, перевищення якого неминуче викличе у неї відхід від можливого контакту, поява небажаних протестних реакцій - негативізму, агресії або самоагресії і фіксацію негативного досвіду спілкування. Без цього не можлива успішна корекційна робота. Однак, знаючи, аутоотстимуляційну активність дитини, ми можемо розвивати її потенційні можливості в правильно організованому середовищі.

- з дитиною, з порушеннями емоційного розвитку, повинні бути активно задіяні всі її близькі. Необхідність активної участі всіх членів сім'ї у вихованні такої дитини пов'язана з особливими труднощами формування у неї різноманітних форм контакту. Окрім того, мама (або особа, що має найбільш близький контакт з аутичною дитиною) потребує постійної підтримки і допомоги. Зазначимо, що важливо підключення близького оточення також для налагодження у дитини різних форм реагування.

Нами представлені п'ять основних етапів корекційно-розвиваючої роботи з аутичними дітьми:

I етап. Діагностичний. На цьому етапі здійснюється аналіз медичних заключень, можливих патологічних факторів, що призвели до порушень розвитку дитини, проводиться діагностика проявів психічного дизонтогенезу дитини; психологічна діагностика, педагогічне обстеження дитини; визначення особливостей мовного розвитку дитини; когнітивних процесів, здійснюється обробка діагностичних даних, відбувається встановлення контакту з батьками дитини.

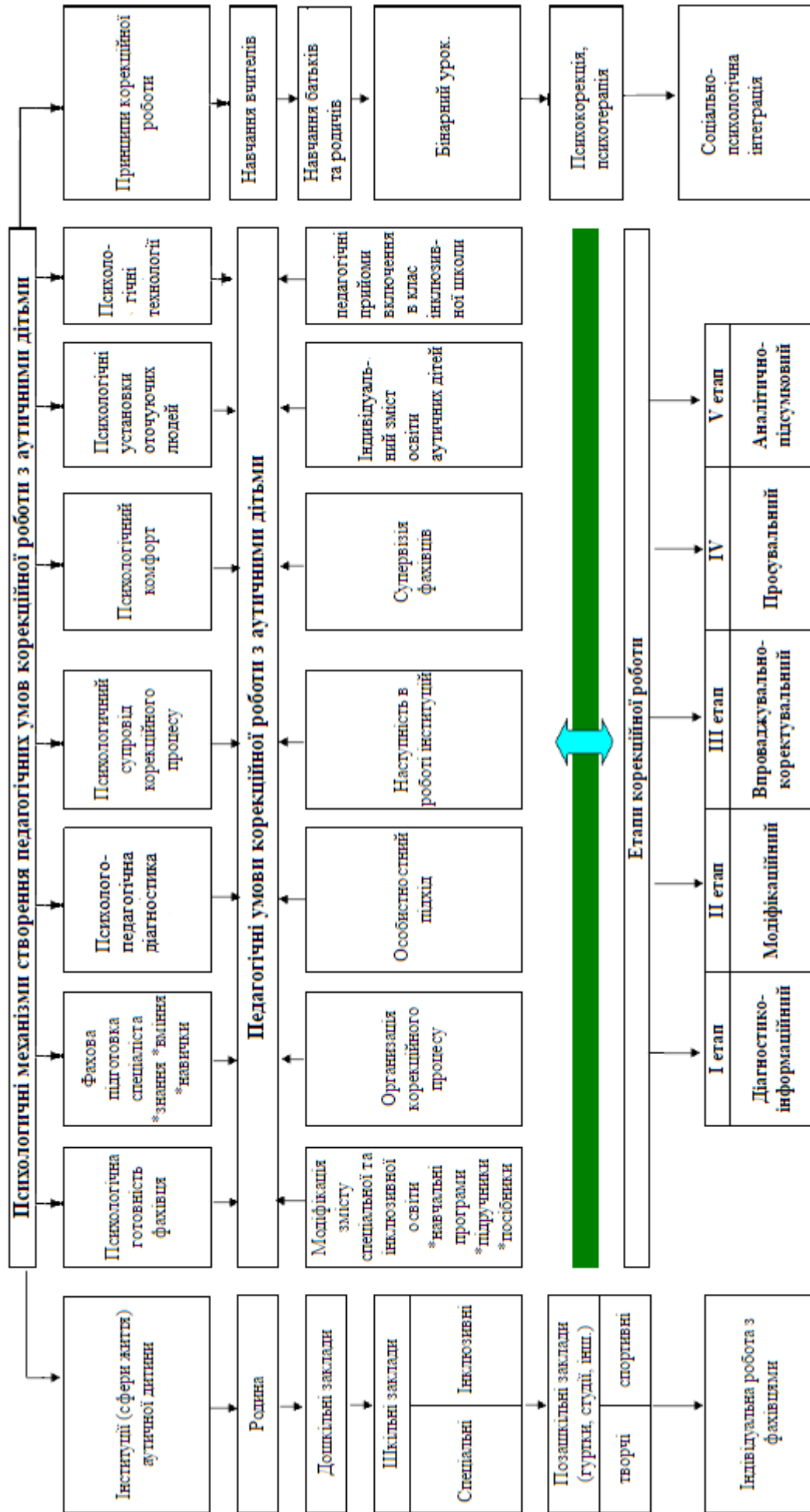
II етап. Модифікаційний. Передбачає встановлення контакту дитини з фахівцем, пристосування корекційного педагога до особливостей дитини: пом'якшення загального фону сенсорного і емоційного дискомфорту, зниження тривоги, страхів; адаптація до нових умов; формування навичок самообслуговування; тренування мускулатури артикуляційного апарату, масаж із стимуляцією активних мовних точок; здійснюється модифікація навчальних посібників відповідно до особливостей розвитку дитини, проводиться ознайомлення батьків з рядом психічних особливостей дитини із аутизмом.

III етап. Впроваджувано-коректувальний. На цьому етапі проводиться стимуляція психічної активності дитини, спрямованої на взаємодію з дорослими і однолітками; проводяться корекційно-розвивальні заняття, відбувається пропедевтика навчання (корекція специфічного недорозвинення сприйняття, моторики, уваги, мови); активація мови за допомогою жестів, пісень, віршів, в ході тонізуючої гри, перегляд фільмів, складання індивідуального плану, програми навчання аутичної дитини в домашніх умовах.

IV етап. Просувальний. У дитини формується цілеспрямована поведінка навчання читанню, письму; формуються навички образотворчої діяльності, гри з однолітками; ведеться робота по формуванню діалогічного мовлення, навчанню спонтанно відтворювати слова, штампи; проводиться навчання батьків методикам виховання дитини з аутизмом, організації її режиму, прищепленні навичок самообслуговування.

V етап. Аналітично – підсумковий. На цьому етапі проводиться робота над подоланням негативних форм поведінки: агресії, негативізму, розсіяності потягів; проводяться корекційно-розвивальні заняття; здійснюється комунікація та соціалізація дитини в суспільстві, розширюються уявлення дитини про навколишній світ; проводиться навчання спонтанному мовленню; відбувається поступове розширення словникового запасу; проводиться корекція мовних порушень. Корекційний педагог здійснює самоаналіз власної професійної діяльності та аналізує навчальну успішність дітей із аутизмом.

Структурно - функціональна модель корекційної роботи з аутичними дітьми

Таким чином, за результатами аналізу теоретичних джерел, результатів констатувального етапу дослідження та проведеного нами формувального експерименту психологічними механізмами педагогічних умов корекційної роботи є:

- розуміння та прийняття всіма учасниками корекційного процесу психологічних особливостей аутичних дітей, специфіку психологічного їх захисту від сигналів оточуючого середовища;
- суб'єктно-особистісна готовність персоналу спеціальних та інклюзивних дошкільних та шкільних і позашкільних (творчі та спортивні гуртки, анімація), що включає толерантні, ціннісні, емпатійні, емоційно-стійкі психологічні установки до взаємодії з дитиною;
- психологічна проникливість та спрямованість на доброзичливе ставлення до дитини (її переживань, тривоги, фобій, агресії, самоагресії);
- професійна компетентність корекційних педагогів (знання сучасних корекційних методик - АВА, TEACH, 3-С).

Використана література

1. Гилберт К., Питерс Т. Аутизм. Медицинское и педагогическое воздействие. Книга для педагогов-дефектологов / К. Гилберт, Т. Питерс – М.: Владос, 2005. – 144 с.
2. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – 110 с.
3. Сайко Х.Я. Суб'єктно-особистісна готовність корекційного педагога до виховання дітей з аутизмом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.08 «Спеціальна психологія» / І. П. Логвінова. – К., 2011. – 21 с.
4. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: Підручник. – Частина 2. Навчання і виховання дітей. — К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 224 с.
5. Шеремет М.К. Проблеми та перспективи спеціальної освіти: // Зб. наук. Пр. Кам'янець-Подільського державного університету: серія соціально-педагогічна; випуск 7 / За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2007. – С. 101 – 103.
6. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія / Д. І. Шульженко. – К.: Д.М.Кейдун, 2009. – 385 с.

References

1. Gilbert K., PETERS T. Autizm. Meditsinske i pedagogicheskoe vozdeystvie. Kniga dlya pedagogov-defektologov / K. Gilbert, T. PETERS – M.: Vlados, 2005. – 144 s.
2. Ostrovsjka K.O. Autizm: problemi psikhologichnoї dopomogi. – Ljviv: Vidavnichij centr LNU im. I.Franka, 2006. – 110 s.
3. Sayko H.Ya. Sub'Ektno-osobistlna gotovnlst korektsynogo pedagoga do vihovannya dltej z autizmom: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psihol. nauk : 19.00.08 «Spetsialna psihologiya» / I. P. Logvinova. – K., 2011. – 21 s.
4. Syn"ov V.M. Korekciya psyhopedahohika. Olihofrenoleadahohika: Pidruchnyk. – Chastyna 2. Navchannya i vuhovannya ditej. — K.: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2009. – 224 s.
5. Sheremet M. K. Problemy ta perspektyvy special"noyi osvity: // Zb. nauk. Pr. Kam'yanec"-Podil"s"ko ho derzhavnoho universytetu: seriya social"no-pedahohichna; vypusk 7 / Za red. O. V. Havrylova, V. I. Spivaka. – Kam'yanec"-Podil"s"kyj: PP Moshyns"kyj V. S., 2007. – S. 101 – 103.
6. Shulzhenko D. I. Osnovi psihologichnoyi korektsiyi autistichnih porushen u dltej: Monograflya / D. I. Shulzhenko. – K.: D.M.Keydun, 2009. – 385 s.

Рыбченко Л.К. Психологические механизмы создания педагогических условий эффективного коррекционной работы с аутичными детьми

Статья посвящена решению вопросов формирования психологических и педагогических предпосылок коррекционной работы с аутичными детьми. Обоснованы принципы и методы взаимодействия взрослых с детьми аутистического спектра нарушений. На основе критериев эффективности и качества коррекционной работы представлена ее структурно-функциональная модель. Отмечено, что коррекционная работа с аутичным ребенком должно происходить на всех его возрастных этапах и в сферах его жизни.

Реализация структурно-функциональной модели как системы коррекционной работы, обеспечивающей информационную, учебную, игровую, коммуникативную, поведенческую, речевую сферу детей со спектром аутистических нарушений педагогическими условиями. А также приемы улучшения процесса обучения и воспитания.

Раскрыто важность создания педагогических условий коррекционной работы для инклюзивной формы образования аутичных детей. Определены основные трудности включения учащихся такой нозологии в общеобразовательные классы. Представлены этапы коррекционной работы с аутичными детьми с предложенными инновационными психолого-педагогическими условиями.

Ключевые слова: аутичные дети, педагогические условия, психологические механизмы, критерии эффективности, коррекционная работа, структурная функциональная модель.

Rybchenko L.K. Psychological mechanisms of creation of pedagogical conditions of effective correctional work with autistic children

This article is devoted to solving issues of psychological and pedagogical precondition formation of corrective work with autistic children. Detailed principles and methods of adult interaction with autistic children spectrum disorders. Based on criteria of

efficiency and quality of remedial work and presented its structural and functional model. Indicated that remedial work with autistic child should take place at all age stages and areas of his life.

Implementation of structural-functional model as a system of remedial work that provides informational, educational, gaming, communicative, behavioral, speech area for children with autistic spectrum disorders, teaching conditions and ways to improve the process of training and education.

Reveals the importance of creating pedagogical conditions for correctional work in inclusive forms of education with autistic children. The main difficulties include students of such nosology to secondary schools. The stages of corrective work with autistic children with proposed innovative psycho - pedagogical conditions.

Keywords: autistic children, pedagogical conditions, psychological mechanisms, criteria efficiency correction, structural functional model.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 31.10.2016 р.

Рецензент: д.п.н., професор Шульженко Д.І.

УДК376–056.264: 376.016 : 811.161.2–028.31

Рібцун Ю. В.

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ ВАД ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

В статті коротко розкрито сутність, окреслено структуру, зазначено види та основні психологічні механізми мовленнєвої діяльності. Охарактеризовано негативні чинники фізичного, психічного та соціального розвитку, які супроводжують вади фонетико-фонематичної складової мовлення. Автором репрезентовано алгоритм корекційно-розвивальної роботи, спрямований на подолання зазначених порушень і сформований з окремих компонентів за допомогою афірмацій, в яких міститься коротка фраза-формула установки як на загальне покращення психоемоційного стану дошкільника, так і на стимулювання позитивних змін у подоланні мовленнєвих вад. У статті представлено модель логокорекції з подолання вад фонетико-фонематичної складової мовлення, в якій п'ять виокремлених компонентів (психодинамічний, мотиваційно-активізуючий, динамічно-мовленнєвий, фонетичний, фонематичний) знаходяться у нерозривному наскрізному взаємозв'язку.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, вади фонетико-фонематичної складової мовлення, модель корекційно-розвивальної роботи.

Постановка проблеми. Інтенсифікація сучасних умов життя, зростання вимог до всебічної освіченості громадян європейського, у т. ч. й українського, суспільства передбачає модернізацію навчально-виховного процесу, починаючи з дошкільної ланки, коли проводиться комплексна робота, що обов'язково охоплює цілісне формування мовленнєвої діяльності. Особливо необхідний апгрейд у спеціальній дошкільній освіті, зокрема у навчально-виховному процесі дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, що потребує від науковців розробки та упровадження в практику моделей комплексної корекційно-розвивальної роботи з подолання вад мовлення.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізуючи роботи І. Зимньої [1, 2], можна відзначити, що мовленнєва діяльність являє собою активний, цілеспрямований, біполярний процес такої взаємодії людей (продуценти ↔ реципієнти), яка опосередкована використанням мови, обумовлена певною ситуацією спілкування у рамках прагматичних координат («я – ти – ми – тут – зараз») та функціонує у чотирьох основних видах – говорінні та письмі (продуктивне мовлення), а також слуханні (аудіюванні) та читанні (рецептивне мовлення).

Мовленнєва діяльність має певну чітку структуру, що складається з кількох фаз (О. Леонт'єв): 1) збуджувально-мотиваційної (мовленнєва інтенція, потреба → комунікативно-пізнавальний мотив); 2) аналітико-синтетичної, або орієнтувально-дослідницької (планування, програмування у вигляді семантичних комплексів (тема, основна думка, послідовність викладу) і внутрішньої організації мовленнєвої діяльності за допомогою її засобів (мова) і способів (мовлення); 3) виконавчої (внутрішнє → зовнішнє мовлення, конкретний мовленнєвий матеріал у супроводі контролю для порівняння результату мовленнєвої діяльності з мотивом).

Як вказують у своїх роботах М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, О. Лурія, Є. Соботович, О. Хомська, Л. Цветкова та ін., основними психологічними механізмами мовленнєвої діяльності є: а) механізм осмислення, що здійснює розумовий аналіз змісту, структурної організації та оформлення мовлення шляхом аналітико-синтетичної діяльності кори великих півкуль головного мозку; б) механізм мнемічної організації мовленнєвої діяльності (насамперед мовленнєвої пам'яті), заснований на